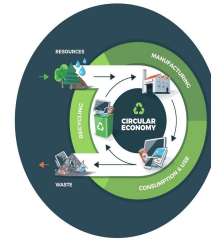

Rola EMAS w gospodarce o obiegu zamkniętym

2016-03-07

System ekzarządzania i audytu to narzędzie, które może odegrać kluczową rolę w kształtowaniu gospodarki o obiegu zamkniętym – podkreślano podczas konferencji z okazji 20-lecia EMAS we Frankfurcie nad Menem. Spotkanie zorganizowała Komisja Europejska, a wśród prelegentów znaleźli się przedstawiciele świata biznesu, nauki oraz administracji publicznej.

System ekzarządzania i audytu (EMAS - ang. Eco Management and Audit Scheme) od 20 lat udowadnia swoją przydatność jako najefektywniejszy standard zarządzania ochroną środowiska. Wśród organizacji zarejestrowanych w systemie znajdują się liderzy przemian próśrodowiskowych w swoich sektorach w skali regionu, kraju, a nawet świata. Organizacje te są autorami najlepszych rozwiązań z zakresu ochrony środowiska oraz ekoinnowacji. W swoich branżach firmy te stanowią punkt odniesienia przy ocenie efektywności środowiskowej.

W obliczu nowego wyzwania jakim jest przedstawiona przez Komisję Europejską 2 grudnia 2015 r. nowa koncepcja gospodarki o obiegu zamkniętym (ang. Circular Economy), EMAS może okazać się ważnym narzędziem wsparcia dla przedsiębiorców. Stały i zrównoważony rozwój w perspektywie wieloletniej to jedna z kluczowych idei, które przyświecały wejściu w życie w 1995 r. rozporządzenia 1836/1993 dopuszczającego dobrowolny udział organizacji w systemie ekzarządzania i audytu we Wspólnocie (EMAS). Obecnie obowiązujące, rozporządzenie nr 1221/2009 z dnia 25 listopada 2009 r., będące trzecim w kolejności, jest wynikiem ewolucji systemu i jego ciągłego doskonalenia. Przejście na nowy model gospodarczy będzie wymagało od przedsiębiorców nowego podejścia do zarządzania, a EMAS może okazać się w tym procesie niezwykle przydatnym narzędziem.

Zieleń to nowa czerń

Komisja Europejska ogłaszając swoją koncepcję dała podmiotom gospodarczym jasny sygnał, że jednym z priorytetów Unii Europejskiej (UE) w najbliższych latach będzie wykorzystanie wszystkich dostępnych narzędzi w celu pełnego wdrożenia zasady zrównoważonego rozwoju. Zmieniony model gospodarki ma otworzyć drogę do nowych możliwości biznesowych i zwiększyć konkurencyjność unijnego rynku na arenie międzynarodowej. Planowane, szerokie działania na rzecz zmiany podejścia do analizy cyklu życia produktu, mające wykraczać poza koncentrowanie się na końcowym etapie życia, wyraźnie podkreślają determinację Komisji do przekształcenia gospodarki UE. Ekoinnowacyjne oraz coraz bardziej wydajne modele produkcji i konsumpcji powinny w większym stopniu być wspierane przez systemy zachęt i ulg regulacyjnych. Gospodarka o obiegu zamkniętym ma potencjał, by stworzyć wiele miejsc pracy w Europie, przy jednoczesnym zachowaniu cennych i coraz bardziej ograniczonych zasobów naturalnych. Dzięki temu UE ma zmniejszać negatywny wpływ na środowisko, skutecznie walczyć z marnotrawstwem zasobów oraz zapewniać nowe życia odpadom.

20 lat najefektywniejszego standardu zarządzania środowiskowego

O roli, jaką EMAS może odegrać w gospodarce o obiegu zamkniętym, dyskutowano 13 listopada 2015 r. we Frankfurcie, czyli tuż przed ogłoszeniem przez Komisję Europejską nowej koncepcji. Okazją do tego była konferencja podsumowująca 20 lat funkcjonowania systemu ekzarządzania i audytu (EMAS). Organizatorem konferencji była Komisja Europejska a gospodarzem Europejski Bank Centralny.

Konferencja składała się z inauguracyjnej sesji plenarnej oraz trzech równoległych sesji panelowych poświęconych zagadnieniom, które będą decydowały o przyszłości EMAS: gospodarka o obiegu zamkniętym, zielone miasta oraz rola administracji publicznej w popularyzacji zarządzania środowiskowego. Wśród prelegentów konferencji znaleźli się uznani eksperci z całej Europy, przedstawiciele organizacji zarejestrowanych w EMAS, weryfikatorzy środowiskowi, wykładowcy akademicki oraz urzędnicy odpowiedzialni za kwestie zrównoważonego rozwoju. W panelu poświęconym roli instytucji publicznych w promowaniu zarządzania środowiskowego wystąpił Maciej Krzyżkowski przedstawiciel Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, odpowiedzialny za systemem ekzarządzania i audytu (EMAS) w Polsce.

Jednym z celów konferencji była wymiana poglądów pomiędzy ekspertami, praktykami biznesu oraz przedstawicielami administracji publicznej. Dyskusja na temat tego, w jaki sposób system EMAS może stanowić wsparcie dla koncepcji gospodarki o obiegu zamkniętym odbyła się w trakcie jednego z trzech paneli konferencji. Wzięli w niej udział reprezentanci przedsiębiorców, m.in. GlaxoSmithKline, Your Mover Logistics/NNOF, UPM Kymmene, eksperci ds. zrównoważonego rozwoju z Instytutu IEMA i Fundacji Ellen MacArthur Foundation oraz przedstawiciele Komisji Europejskiej. Reprezentanci biznesu mówili o tym jak EMAS pomógł ich organizacjom w opracowaniu modeli zarządzania, kierując ich na drogę do gospodarki o obiegu zamkniętym. Stosowanie EMAS zachęca organizacje do rozwoju technik, które zapewniają lepsze wykorzystanie zasobów w fazie produkcji oraz skuteczne eksploatowanie wyrobów gotowych w dłuższy i bardziej produktywny sposób. System pomaga organizacjom bardziej efektywnie wykorzystywać zasoby oraz pozwala na rozwój praktyk, które przygotowują na przejścia do modelu gospodarki cyrkulacyjnej.

Rola EMAS w gospodarce o obiegu zamkniętym

EMAS jest sposobem na zaspokojenie trzech podstawowych potrzeb związanych z ochroną środowiska każdej firmy. Po pierwsze, poprzez poprawę efektywności korzystania z zasobów oraz energii, daje oszczędności czasu i pieniędzy. Po drugie, pomaga uporządkować rozbudowane obowiązki firm w obszarze prawa ochrony środowiska. Po trzecie, jest skutecznym narzędziem wiarygodnego raportowania informacji o środowisku dzięki łatwiej kształtowanej zielonej wizerunek firmy.

Prestiż przyrzeczności do systemu potwierdzany jest certyfikatem przyznawanym przez wysokich przedstawicieli administracji publicznej krajów członkowskich UE – w Polsce wpis do rejestru jest dokonywany przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska. Firmy chętnie wykorzystują ten fakt w swoich działaniach marketingowych. Wizerunek firmy przyjazny środowisku i odpowiedzialnej społecznie jest o wiele łatwiej kształtować, posiadając rejestrację w EMAS. Wdrożenie systemu to inwestycja, która szybko zaczyna się zwracać.

W początkowej fazie budowania systemu, EMAS wymaga od organizacji przeprowadzenia kompleksowych analiz swojej działalności w celu zidentyfikowania obszarów, z którymi wiąże się największy wpływ organizacji na środowisko. Brane są pod uwagę wszystkie składowe usług i produktów, jak również interakcje organizacji z podmiotami zewnętrznymi. Znaczenie ma każdy etap cyklu życia produktu lub usługi. Podejście to jest spójne z podejściem prezentowanym w ramach nowego modelu gospodarki o obiegu zamkniętym.

Dzięki prowadzonym analizom organizacje poznają mocne i słabe strony swojej działalności pod kątem oddziaływania na środowisko. W obszarach znaczącego wpływu wdrażają procedury ekzarządzania, mające na celu zapewnienie najwyższego poziomu ochrony środowiska. Kluczowym założeniem EMAS jest, aby organizacje zwracały uwagę nie tylko na minimalizowanie negatywnego wpływu, ale podejmowały również wysiłek zapobiegania powstawaniu zanieczyszczeń oraz wytwarzania odpadów. Powoła to firmom projektować swoje wyroby, tak aby w końcowym etapie cyklu życia mogły stawać się nie odpadem a surowcem w nowym cyklu produkcyjnym. Takie podejście jest również jednym z trzonów idei cyrkulacyjnej gospodarki.

System zarządzania środowiskowego wg EMAS łączy w sobie elementy zarządzania przez cele i zadania z elementami zarządzania procesowego. Jak w przypadku każdego modelu zarządzania o ostatecznym sukcesie decydują odpowiednio przydzielane zasoby, zakres kompetencji oraz świadomość i zaangażowanie wszystkich pracowników w realizację przyjętej polityki. Ciągłe doskonalenie w ramach EMAS, oparte o cykl Deminga (zaplanuj, wykonaj, sprawdź, działaj) wymaga wiarygodnego monitorowania efektywności środowiskowej oraz regularnych audytów wewnętrznych i zewnętrznych. Dzięki takiemu podejściu raporty środowiskowe organizacji zarejestrowanych w EMAS uchodzą za najlepsze źródło wiarygodnych danych środowiskowych. Dla organów państwowych informacje w nich zawarte mogą stanowić doskonały wskaźnik postępów wdrażania modelu gospodarki o obiegu zamkniętym.

Dobre przykłady wykorzystania EMAS

Przykładem tego, jakie EMAS może dawać korzyści związane z zarządzaniem środowiskowym w globalnym łańcuchu wartości, są doświadczenia firmy UPM Kymmene, fińskiej korporacji zarejestrowanej w systemie, prowadzącej działalność w całej Europie, a także w Chinach i Urugwaju. Przejrzystość, wiarygodność i ciągłe ulepszenie wydajności zapewniają kluczowe korzyści nawet w globalnym łańcuchu wartości. Dla UPM Kymmene EMAS jest środkiem otwartej i wiarygodnej komunikacji społecznej oraz ujednolicenia systemu zarządzania środowiskowego w całej korporacji. W trakcie konferencji we Frankfurcie Qin Yuan z Centrum Administracyjnego ds. Agendy 21 w Chinach podzieliła się doświadczeniami z projektu ASIA EMAS Global, ilustrującymi wyzwania i korzyści związane z wdrożeniem systemu w chińskim otoczeniu biznesowym. Zauważyła ona, że choć obecnie zyski w Chinach nie mogą zrównoważyć kosztów rejestracji (konieczność weryfikacji przez akredytowanych weryfikatorów EMAS z Europy), to jednak korzyści są znaczne w związku z samym sposobem zarządzania wg wymagań EMAS.

W trakcie konferencji we Frankfurcie omawiana była koncepcja EMAS jako narzędzia kształtowania gospodarki o obiegu zamkniętym, również z punktu widzenia różnic, występujących pomiędzy EMAS i ISO 14001. W trakcie spotkania podkreślano potrzebę podążania w kierunku bardziej ambitnych celów środowiskowych, których realizacja przez EMAS może zapewnić zarówno skuteczność, jak i efektywność. Dzięki kompleksowej metodyce, wiarygodności raportowanych efektów środowiskowych i wysokiemu poziomowi współpracy z władzami publicznymi system stanowi pierwszy krok w realizacji koncepcji, w której obie kultury: produkcji i konsumpcji, będą mogły łatwiej dostosować się do nowych paradygmatów wykorzystania zasobów. Konkluzje z dyskusji wykazały, że EMAS może odegrać istotną rolę w zachęcaniu do przejścia do gospodarki cyrkulacyjnej nie tylko w UE, ale również poza granicami Europy.

System zachęt a rozwoju EMAS

Ostatnia sesja panelowa konferencji dotyczyła znaczenia zaangażowania administracji publicznej w zapewnienie wykorzystania pełnego potencjału EMAS, jako dobrowolnego instrumentu gospodarki o obiegu zamkniętym. W sesji wzięli udział przedstawiciele administracji, biznesu oraz świata nauki. W swoim wystąpieniu otwierającym prof. Fabio Iraldo z Uniwersytetu Bocconi w Mediolanie przedstawiał dowody potwierdzające, że zachęty systemowe wprowadzane przez administrację są źródłem rozwoju EMAS. Zachęty te obejmują nie tylko klasyczne rozwiązania, takie jak ulgi podatkowe dla organizacji zarejestrowanych w EMAS, ale również ulgi regulacyjne np. rzadsze kontrole. Takie ulgi przynoszą również korzyści dla administracji, która może oszczędzić czas i zasoby poświęcane na egzekwowanie prawa ochrony środowiska.

Po wystąpieniu prof. Iraldo zaprezentowane zostały dobre przykłady działań prowadzonych w Niemczech, Hiszpanii oraz Polsce mających na celu rozwój EMAS w tych krajach. Annette Schmidt-Räntsch z Federalnego Ministerstwa Środowiska w Niemczech zilustrowała w jaki sposób rejestracja w EMAS może zwolnić organizację z nowoprowadzanego obowiązkowego audytu energetycznego. Maria José Sarrias, reprezentująca katalońską dyrekcję odpowiedzialną za rejestrację w EMAS opisała współpracę z katalońską radą turystyki, mającą na celu

zachęcanie hoteli i innych organizacji turystycznych oraz kulturalnych do bardziej zrównoważonych praktyk, poprzez EMAS. Na koniec Maciej Krzyczkowski z Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Polsce podzielił się doświadczeniami związanymi z promocją EMAS w branży gospodarki odpadami w Polsce. W swoim wystąpieniu podkreślał, że EMAS powinien być traktowany jako najwyższe wyróżnienie w dziedzinie ochrony środowiska: „Rejestracja w EMAS dla firm odpowiedzialnych społecznie i środowiskowo, jest wydarzeniem na miarę uzyskiwaniem gwiazdki Michelin przez najlepsze restauracje. Dlatego planując działania promocyjne administracja w pierwszej kolejności stawia na jakość a dopiero potem na ilość nowych rejestracji w EMAS.”

W podsumowaniu pierwszej części sesji Leida Rijnhout z Europejskiego Biura Ochrony Środowiska, będąca moderatorem, zauważyła, że wymagania EMAS związane ze zgodnością z prawem i spełnieniem rygorystycznych standardów sprawozdawczości mogą zapewnić administracji publicznej lepszej jakości raporty oraz ułatwić egzekwowanie prawa.

Po wysłuchaniu przykładów z organizacji rządowych, przedstawiciele Klubów EMAS oraz Uniwersytetu w Goteburgu w Szwecji dyskutowali o znaczeniu współpracy administracji, biznesu oraz środowisk akademickich. W dyskusji pojawiły się umowa o znaczeniu podnoszenia świadomości przydatności EMAS nie tylko dla organizacji, ale także dla instytucji rządowych i organów regulacyjnych. Administracja powinna być bardziej świadoma korzyści płynących z EMAS, w szczególności w odniesieniu do zgodności z prawem i raportowania środowiskowego. Ulgi regulacyjne i zachęty finansowe przyniosą realne korzyści dla organizacji. Jednocześnie organizacje zarejestrowane w EMAS, powinien również brać udział w szerzeniu świadomości korzyści związanych z EMAS. Tutaj, ścisła współpraca między rządem, sektorem prywatnym i organizacjami takimi jak uniwersytety staje się niezbędna do szerzenia świadomości o korzyściach EMAS. Ostatecznie paneliści zgodzili się, że zaufanie i współpraca są ważne, ale nie są jedyną częścią równania - organizacje i instytucje publiczne powinny również nadal zachęcać się nawzajem do lepszego zarządzania środowiskowego poprzez EMAS, jako cel na drodze do bardziej zrównoważonej gospodarki o obiegu zamkniętym.

Podsumowanie

EMAS, to coś więcej niż przestrzeganie wymogów prawnych ochrony środowiska czy limitów emisyjnych. Organizacje rejestrujące się w systemie wykazują niestandardowe zaangażowanie w działania prośrodowiskowe, pokazując tym samym, że kultura zrównoważonego rozwoju jest wbudowana w struktury ich zarządzania. Jako sprawdzony i dobrze funkcjonujący standard EMAS ma szansę stać się realnym wsparciem w przejściu na model gospodarki o obiegu zamkniętym. Nowa koncepcja UE jest pomysłem na gospodarkę, którego celem jest zwiększenie inwestycji, zmniejszenie obciążeń regulacyjnych oraz wspieranie innowacji. Różnica w porównaniu do obecnego modelu ma polegać na tym, że nie będzie się to odbywało kosztem środowiska naturalnego. Nowe technologie ochrony środowiska mają stanowić impuls do rozwoju europejskiej gospodarki. Poprzez wspieranie organizacji w zakresie monitorowania i poprawy efektywności środowiskowej oraz zarządzania zasobami i gospodarką odpadami, EMAS pomaga odkrywać nowe możliwości biznesowe i od lat udowadnia swoją użyteczność, a to świadczy o tym, że będzie miał on ważną rolę do odegrania w budowaniu gospodarki o obiegu zamkniętym.

O powodzeniu wykorzystania EMAS w dużej mierze decydować będą inicjatywy podejmowane przez poszczególne kraje członkowskie. Przyjęta przez Polskę w 2014 r. Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko (BEiŚ) zakłada wprowadzenie do 2020 r. systemu rozwiązań legislacyjnych i finansowych wspierających wdrażanie systemu ek zarządzenia i audytu w organizacjach. Już teraz firmy zarejestrowane w systemie mogą liczyć m.in. na zwolnienia z podatku akcyzowego na gaz i węgiel lub wydłużenie okresów między kontrolami inspekcji ochrony środowiska. Za sprawą Strategii BEiŚ możemy spodziewać się w Polsce kolejnych tego typu zachęt w najbliższych latach.

Na koniec warto podkreślić, że EMAS jest instrumentem nadzorowanym przez administrację rządową. W Polsce za system odpowiadają Ministerstwo Środowiska oraz Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska. To różni go od innych, przyznawanych na zasadach komercyjnych, tzw. ekocertyfikatów. Organizacje zarejestrowane w systemie spełniają najwyższe wymagania w zakresie ochrony środowiska. W związku z tym powinny one móc liczyć na zwiększony kredyt zaufania ze strony administracji odpowiedzialnej za ochronę środowiska.

Maciej Krzyczkowski

Tekst opracowano na podstawie:

1. Materiały konferencyjne "High Level Conference on EMAS -20 years of premium environmental management", Frankfurt nad Menem, 13 listopada 2015 r.
2. http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm,
3. http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm,
4. <http://emas.gdos.gov.pl/>.